

Jubileul Universității din Iași, 1860-2010

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” (UAIC) a sărbătorit în această toamnă împlinirea a 150 de ani de când, pe 26 octombrie 1860, s-a înființat prima Universitate din România, eveniment petrecut tot la Iași.

Actul de inaugurare legal începea astfel: „Noi Alexandru Ioan I cu mila lui Dumnezeu și voința națională Domnului Principatelor Unite Moldova și țara Românească am decretat și decretăm: art 1. Universitatea din Iași este persoană juridică cu drept de a se administra singură în probleme atât științifice cât și disciplinare în limitele legii”.

De menționat că Programul pentru Inaugurarea Solemnă a Universității din Iași din anul 1860, alcătuit de Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și al Instrucțiunii publice, Mihail Kogălniceanu, a fost același și la programul festivităților “Dies Academici” din 2010!

Spicuiesc din bogatul program al Sărbătoririi Jubileului: depunere de coroane la Biserica „Trei Ierarhi” (unde se află criptele cu rămășițele pământești ale lui Al. I. Cuza, Vasile Lupu, ctitorul bisericii, și Dimitrie Cantemir), apoi Te Deum la Catedrala Mitropolitană, de unde a început o impresionantă procesiune până în Dealul Copoului, la impunătorul Palat al Universității, a miilor de studenți, în frunte cu corpul profesoral în robă și tocă, manifestare care a continuat în fața acestuia cu reiterarea momentelor de mare însemnătate pentru istoria Universității ieșene.

Ceremonia festivă de înaltă solemnitate și ținută academică a început în Aula Magna, firește, cu Gaudeamus Igitur (versurile de Friedrich Schiller, muzica de Johannes Brahms) și cuvântul Rectorului, prof. univ. dr Vasile Ișan, care a punctat reperele importante ale istoriei Universității. S-a subliniat că s-au primit scrisori de felicitare de la 150 de universități din 36 de țări de pe șase continente, fiind prezenți 40 de invitați de peste hotare, rectorii celor mai importante universități de stat din țară, sute de invitați speciali din Iași și din țară.

Au urmat apoi mesajele oficialităților din țară, ale unor delegații de peste hotare și ale mediului academic. În afara numeroaselor manifestări artistice și conferințe ale unor personalități ale lumii academice interne și internaționale, demne de subliniat sunt alte două momente semnificative. Primul, dezvelirea în scuarul Universității, deocamdată, din motive financiare, numai a șapte noi busturi omagiale realizate de artistul ieșean Constantin Crengăniș, reprezentând profesori care, de-a lungul timpului, au contribuit la consolidarea imaginii instituției și care s-au numărat printre cele mai importante personalități ale României: istoricul Gheorghe Brătianu, biologul Ion

Borcea, fizicianul Ștefan Procopiu, chimistul Radu Cernătescu, teologul Veniamin Costache, juristul Simion Bărnuțiu și filologul Traian Bratu.

Ele se adaugă altor statui deja existente ale lui Mihail Kogălniceanu, A.D. Xenopol, Titu Maiorescu etc. Al doilea moment a fost inaugurarea Muzeului Universității, într-o nouă clădire, care găzduiește o colecție impresionantă de documente, medalii, tapiserii și diplome câpătate de Universitate de-a lungul timpului. Dar și cursuri predate de numeroși profesori, nume mari ale istoriei științei și culturii din România, de exemplu, cele ale lui Garabet Ibrăileanu etc. Prof. univ. Dr. Ion Toderășcu, reputatul istoric ieșean, a făcut o amplă prezentare a documentelor expuse.

Regele Carol I și Palatul Universitar

Parcursul Universității a fost mereu legat de Casa Regală a României, reprezentată la acest ceas aniversar de Altea Sa Regală Principesa Moștenitoare Margareta a României. „Această instituție este cel mai bun exemplu al destinului statal al țării. Cei 150 de ani înseamnă un triumf, reprezintă istoria întregii noastre țări”, a spus domnia sa.

Discursul ei s-a înscris pe linia cuvântului Regelui Carol I (1866-1914) la inaugurarea monumentalului Palat Universitar (1897), a cărui piatră fundamentală a fost pusă în 1893 de către nepotul său Principele Ferdinand, viitorul Rege al României (1914-1927). Actualitatea ideilor expuse de Regele Carol I, valabile și astăzi, impresionează.

„Nu numai cu numărul soldaților și cu dezvoltarea vieții economice se măsoară astăzi puterea statelor. Un factor important, poate cel mai însemnat, este gradul de cultură.... Vouă Domnilor Profesori, este încredințată misiunea cu grea răspundere de a pregăti pentru țară, pe acei fruntași ai viitorului, de a le înălța vederile, de a sădi în inima lor ambițiuni nobile și generoase și de a le încălzi sufletul pentru tot ce este drept, bun și românesc.”

Până la Primul Război Mondial și, apoi, în perioada interbelică, Universitatea din Iași s-a ridicat la nivelul instituțiilor europene similare din toate punctele de vedere. școlile științifice au fost consolidate (precum cele ale lui Gr. Cobălcescu, A.D. Xenopol, Al. Phillipide, Gh. Brătianu, celebrul Seminar Matematic etc). În același timp, impactul activității sale se simțea și la nivelul societății, a cărei viață era puternic influențată de intelectualii universitari. Cele mai luminate minți participau la viața publică și dețineau funcții importante în stat.

Repere necesare

Instituția Universității este o creație specifică a civilizației occidentale. Primele universități au luat naștere în Italia (Bologna), Franța (Paris) și Anglia (Oxford) la începutul secolului al XIII-lea. În jurul anului 1400, Parisul avea circa patru mii de studenți, Bologna trei mii, iar Oxfordul două mii.

Dacă în anul 1300 existau circa 13 universități, în anul 1500 numărul lor s-a apropiat de 70, iar Germania a devenit țara europeană cu rețeaua cea mai densă prin crearea de unități deosebit de active la Erfurt, Jena, Heidelberg, Leipzig, Freiburg, Tubingen etc. Acest model s-a răspândit

apoi în toată Europa și s-a păstrat până în prezent, deși au apărut în paralel forme sau alternative de învățământ superior.

Se cuvine precizat că instituția universitară s-a transformat radical de-a lungul secolelor, cu elemente specifice Evului Mediu, apoi ale epocii moderne, cu precădere în secolele XIX și XX, când numărul de studenți crește rapid în paralel cu răspândirea Universităților la scară mondială și apariția diferențelor de ordin național. Istoria Universităților este un segment definitoriu al istoriei culturii occidentale și, implicit, al unei culturi naționale.

Astfel, în marile centre universitare menționate mai sus au fost elaborate și difuzate teoriile și practicile intelectuale noi care au făcut să progreseze cultura occidentală. Competența cucerită prin studii era astfel recunoscută și se poate afirma că școlile și universitățile medievale au dat naștere în Occident tipului social de „intelectual”.

În secolul al XIX-lea a apărut în Germania universitatea de tip humboldtian, care îmbina învățământul academic cu dezvoltarea cercetării științifice fundamentale și aplicate. Acest lucru a condus Germania să devină superputerea de necontestat a lumii economice și științifice până în jurul anilor 1930.

Cei care au militat atunci pentru înființarea de Universități în Principatele Române au fost revoluționarii pașoptiști, toți școliți în Occident. Ideile lor, care până la urmă s-au impus în făurirea unei Români moderne, au plecat de la educația și cultura ce le-au dobândit în Universitățile vechi europene.

Nu puțini s-au întrebat de ce s-a înființat prima Universitate din România la Iași, și nu la București, unde a fost inaugurată mai târziu în 4 iulie 1864, tot prin decret al Domnitorului Al.I. Cuza. Profesorul Toderășcu a oferit celor prezenți la inaugurarea Muzeului Universității ieșene următoarele patru argumente care au fost luate în considerare de oficialitățile vremii pentru alegerea Iașului: 1. Cea mai puternică mișcare unionistă a fost la Iași; 2. Cea mai puternică partidă națională a fost tot la Iași și i-a avut în frunte pe Mihail Kogălniceanu, Costache Negri și Vasile Alecsandri, școliți în Occident. Kogălniceanu afirmase răspicat: „Dacă nu ne unim, murim”;

3. Iașului i s-a oferit această recompensă ca o reparație morală, fiindcă pierduse calitatea de capitală a țării așa cum fusese timp de secole începând cu domnitorul Moldovei Vasile Lupu (1634- 1653), care a mutat capitala Moldovei la Iași; 4. Moldova l-a dat pe Principele unificator (Al.I. Cuza) iar Țara Românească urma să dea Capitala țării.

Iașiul a rămas un exemplu de păstrare a respectului pentru trecut, un oraș care mai poartă o notă de patriarhalism, un oraș care își iubește și valorile. Iașului i se reamintește mereu că este și „orașul celor trei Uniri”, al „Unirii”, al „Junimii”, al „Convorbirilor literare”, în care spiritul neamului românesc se păstrează viu, așa cum scria un ilustru fost student al Universității ieșene, care a absolvit-o în 1,5 ani, Nicolae Iorga: „Sunt români care n-au fost la Iași, deși n-ar trebui să fie nici unul, căci cine n-a fost aici nu poate să străbată cu înțelegere foile celor mai frumoase cronici, nu se poate pătrunde după cuviință de spiritul trecutului nostru care trăiește în acest loc mai viu și mai bogat decât oriunde aiurea... În conștiința lui națională ar fi o lipsă dacă n-ar fi

văzut orașul care a fost și-și zice încă astăzi cu mândrie Capitala Moldovei”.

Alma Mater

Înainte de Universitatea ieșeană, făurită de marii oameni de stat și de cultură din jurul lui Cuza ca primă instituție de învățământ superior din România, au existat în trecutul Țării Moldovei mai multe inițiative domnești, caracteristice spiritului creator din acest spațiu românesc, care se pot considera că au constituit „rădăcinile Universității ieșene”.

Astfel, Despot Vodă a înființat la Cotnari (1563) un Colegiu (Schola latina), iar Vasile Lupu înființează „Colegiul de la mănăstirea Trei Ierarhi” (1640); în 1714 la Iași se înființează „Academia Domnească”, reorganizată în 1766, și în 1835 se inaugurează (1835) de către Mihail Sturdza la Iași „Academia Mihăileană”, care avea printre profesori pe Gh. Asachi, Ion Ionescu de la Brad, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu și alții.

Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, care și-a sărbătorit exemplar jubileul, a fost de la început o Universitate de tip humboldtian și timp de circa 40 de ani, până în jurul anilor 1920, conform documentelor, nu a numit profesori decât pe cei cu studii finalizate în Universități din Vestul Europei.

Astăzi, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași este o instituție modernă, prima în topul Universităților românești, cum a recunoscut cu prilejul ceremoniei solemne de sărbătorire, în mesajul ei oficial de salut din partea Senatului, doamna prorector a Universității din București, Maria Voinea. Cu cei peste 40.000 de studenți și 845 cadre didactice, Universitatea ieșeană deține o carte de vizită impresionantă: 15 facultăți, colaborări cu peste 250 de universități și institute din străinătate, peste 400 de proiecte naționale și internaționale și sute de articole publicate anual în revistele științifice ISI de prestigiu internațional.

De la începuturile ei, dar și ulterior, Universitatea ieșeană s-a evidențiat prin modul cum a abordat educația ca factor de civilizație atașat valorilor occidentale. Spiritul ieșean a fost și unul misionar, care și-a ajutat suratele în momente dificile, cum a dezvăluit și mulțumit rectorul ASE București, Ion Roșca, pentru găzduirea în primul război mondial la Iași a tinerei instituții de învățământ economic superior a României. Sau sprijinul efectiv dat pentru înființarea Universității din Cluj (1920), dar și generozitatea cu care a contribuit la dezvoltarea Universității din Chișinău între cele două războaie mondiale.

Universitari ieșeni de prestigiu internațional au fost trimiși să întărească corpul profesoral la alte universități din țară. Lista ar fi prea lungă, numai să fie menționați. Totuși, se cuvine să cităm câteva nume ilustre ale celor plecați de la Iași: Horia Hulubei, N. Titulescu, Grigore Moisil, C.I. Parhon, Gh. Ionescu-Sisești, Theodor Burghele, Gh. Spacu, N. Iorga, Titu Maiorescu, Iorgu Iordan, Gh. Brătianu, George Călinescu, Raluca Ripan și mulți, mulți alții. Păstoriel Teodoreanu, cu umorul său caracteristic, afirmase că pentru un profesor universitar ieșean sunt doar două drumuri: fie la București, fie la Cimitirul Eternitatea al orașului.

Respect pentru tradiție și patriotism

Profesorul Tudor Luchian, de la Facultatea de Fizică a UAIC, după studii strălucite doctorale și postdoctorale de mai mulți ani în Occident, a ales să se întoarcă la Alma Mater decât să se stabilească la Oxford, unde fusese invitat. El se înscrie astfel în marea galerie de profesori patrioți ieșeni care s-au întors în țară în secolul XIX și începutul secolului XX ca să contribuie la dezvoltarea Universității ieșene.

Rectorul Universității, Vasile Ișan, a dat exemplul profesorului A. Obreja, șef de promoție la Politehnica din Zürich, Elveția, care la întoarcerea la Iași a închiriat o casă să își construiască un laborator! La fel, și Tudor Luchian și-a construit de la zero un laborator, din granturi câștigate, dotat cu aceeași aparatură de top pe care o avea în SUA, unde a lucrat câțiva ani. Grație unor profesori ca Luchian, România și UAIC extind granițele științei românești în concertul internațional al valorilor, cu idei și rezultate realizate 100% la Iași.

Merită subliniat un aspect, aparent minor, dar simbolic prin semnificația sa. În numărul pe decembrie 2010 al faimoasei reviste Langmuir (SUA) publicată de American Chemical Society, care se situează pe locul doi în lume din cele 121 care există în domeniul Physical Chemistry, va apărea, din nou, un alt articol al colectivului de trei persoane condus de T. Luchian. Pe prima pagină se menționează că acest articol este dedicat UAIC, la aniversarea a 150 ani de la întemeiere. În acest fel, miile de cititori ai revistei din întreaga lume vor afla și pe această cale de Universitatea din Iași și de aniversarea ei.

În loc de concluzii

România modernă a fost rezultatul acțiunii elitei politice românești, o elită formată în proporție de peste 80% în Occident, care a dovedit de-a lungul unui secol, începând cu Revoluția de la 1848, dorința și capacitatea de a prelua și aplica în spațiul locuit de români modelul societății și civilizației occidentale (cf. Gh. Iacob, Rolul elitei politice în modernizarea României, în „Xenopoliana”, VI, 1-2/1998).

Pentru atingerea acestui obiectiv, liderii politici și-au propus crearea unui cadru instituțional asemănător cu cel din țările civilizate. Universitatea din Iași, dar și cea din București au reprezentat din această perspectivă o prioritate strategică pentru viitorul statului modern român care lua ființă. În octombrie 1860, Iașii deveneau „capitala” învățământului superior prin înființarea de către Domnitorul Unirii a trei instituții: Conservatorul de Muzică și Declamațiune; Universitatea; Școala de Arte Frumoase și Pinacoteca.

De-a lungul anilor, din rândul profesorilor Universității din Iași au fost aleși 131 de membri ai Academiei Române, o imagine simbolică a unui capital profesional remarcabil.

Strategia de internaționalizare a Universității „Alexandru Ioan Cuza” este ancorată adânc în realitățile viitorului prin aderarea acesteia la două dintre cele mai prestigioase parteneriate multiple din Europa și din lume: Rețeaua Utrecht și Grupul Coimbra. Pe plan intern, Universitatea ieșeană și-a păstrat poziția privilegiată de „prima”, nu doar în sens istoric, ci și în topurile din cercetare, educație și transparență instituțională.

Petre T. FRANGOPOL